

A közleményekből többek között arról értesülhetünk, hogy 1998. június 10-én, életének 93. évében *elhunyt* Fernando Germani világhírű orgonaművész, a római Szent Cecília Akadémia egykori professzora, a Szent Péter-templom volt orgonása.

Das Orgelforum 1 (1998. május)

Az újság az 1975-ben alapított ausztriai egyesület, az „Oszták Orgonafórum” lapja, mely a *Magyar Egyházzene* szemlerovatában korábban már többször ismertetett *Österreichisches Orgelforum* utódja. Az utóbbi években rendszertelenül kiadott újság e számtól új névvel és számozással jelenik meg, felelős szerkesztője azonban továbbra is Günter Lade, s a lap formátuma is változatlan.

A szakcikkek sorát Hans Steinhaus írása nyitja meg, melyben a szerző a későbarokktól a későromantikáig terjedő időnek *több mintadispozíció-sorozatát elemzi*. Elsőként Dom Bédos bencés orgonaépítő és teoretikus híres műve, a „L’art du facteur d’orgues” 1770-ben megjelent hangképvezérléséről olvashatunk. Majd Georg Christian Friedrich Schlimbach (1801), Johann Gottlob Töpfer (1855) és Joseph Guédon (1903) orgonaépítészeti írásainak diszpozícióival, az egyes regiszterek leírásával, a regiszterek korabeli szerepével ismerkedhetünk meg.

Günther Lade a *zwettli cisztercita apátság orgonájának történetét* ismerteti. A hangszer a délnémet barokk egyik legjelentősebb orgonaépítőjének, Johann Ignaz Egedachernek (1675–1744) műhelyében készült. Egyike azon kevés oszták barokk orgonának, melyek három manuállal épültek meg. A hangszer (III/31) több szempontból is különleges: a kettéosztott nagyorgonaházban csak a 10 regiszteres pedál kapott helyet, mindhárom manuálmű a mellvédbe állított pozitívba került; harmadik manuálja a hagyományos értelemben véve nem önálló karakterű mű, („Werk”), hanem több, különleges effektusokat szolgáló „Special Galanteri Register” gyűjteménye — immár az orgonaépítésben is jelezve az orgonajátékban bekövetkezett változásokat. — Az orgonát 1983-ban Gerhard Hradetzky, majd 1991-ben Jürgen Ahrend restaurálta, visszaállítva az 1731-es állapotot, megőrizve a tört mélyoktávós, 47 hangos manuál- és 18 hangos pedálbillentyűzetet.

Otto Biba írásában a *rövid és a tört mélyoktáv kialakulásának és használatának történetét* tekinti át. A végig kromatikus billentyűzetek készítésének gyakorlata Ausztriában csak a XIX. század első harmadában kezdődik, Anton Bruckner még a 60-as években is meghagyja a 18 hangos, rövid mélyoktávós pedál szolgálati helyének, a linzi dómnak orgonájában.

Karl Schütz, az „Österreichisches Orgelforum” elnöke a *heiligenkreuzi cisztercita apátság orgonájának történetét* mutatja be. A hangszert 1804-ben Ignaz Kober egy korábbi barokk orgonaházba építette be, két manuállal, pedállal, 53 regiszterrel. A diszpozíció, a csupán három műre elosztott nagyszámú változat —köztük elsősorban a sokféle nyolclábás és effektusregiszter— már a barokk

orgonaesztétikától lényegében különböző szemléletet tükröz, és újfajta zenekari és programzenei hangzások megszólaltatását biztosítja. Egyes kutatók szerint Kober számára az orgona megtervezésének elméleti alapjául Franz Paul Rigler 1798-ban Budán kiadott munkája („Anleitung zum Gesange, und dem Klaviere, oder die Orgel spielen”) szolgált. — A többször átépített és át-helyezett hangszer —mint Kober nagyorgonáinak utolsó megmaradt példányát (mára szombathelyi és pécsi hangszerei is megsemmisültek)— 1997-ben restaurálták. Ennek során többek között rekonstruálták a pedál 12 hangos szélládáit (CDEFGA-a^o, 18 billentyű), egyetlen kompromisszumként azonban az orgonaszekrény mögé egy 30 hangos pedálláda is került, mely jelentősebb hangterjedelmű pedált igénylő irodalom előadásához a historikus billentyűzet egyszerű kicserélésével bármikor üzembe helyezhető.

Ugyancsak Karl Schütz írt bevezetőt a lapban publikált, közel kétszáz esztendő, a heiligenkreuzi apátság levéltárban a közelmúltban felfedezett dokumentumhoz. A néhány oldalas kézirat elsőként a Kober-orgona regisztereit, majd azok használatát, egymással való helyes kombinálásuk lehetőségeit ismerteti. Végül, általános regisztrálási szabályokat ad a zenekar kíséréséhez és praeambulumoknak a liturgiában való illő megszólaltatásához. Az érdekesítő leírásból többek között az is kitűnik, hogy a délnémet orgonában —ellentétben az északnémet szokással— a terc vagy a sesquialtera nem kapott szóló-szerepet, azokat kizárólag a plénum erősítéséhez használták.

Wolfgang Plodek az *Osztrák Orgonafórum* 1996. októberében St. Florianban megrendezett 10. szimpóziumáról számol be („Alte und neue Mythen. Das Orgelforum an, bei und um Bruckner”). Az írásból megismerhetjük azon orgonák történetét is, melyeket Anton Bruckner egyházzenei eszként használt, többek között a St. Florian-apátságban és a linzi Régi Dómban. A szimpóziumon továbbá bemutatották annak az almaregálnak a rekonstrukcióját, mely egy 1519-es fametszet alapján készült (képét ld. *Magyar Egyházzene* V [1997/1998] 2-3. sz. 197.).

Thomas Schmögner tanulmánya *Anton Bruckner és az orgona* kapcsolatát elemzi részletesen, kezdve a szerző zenei tanulmányaival, követve szolgálati helyeit, majd külföldi —franciaországi, angliai— sikereit. Bruckner néhány kisebb darabtól eltekintve nem hagyott hátra orgonaművet, mégis, korának egyik legkiválóbb orgonistájaként ünnepezték. Koncertjein kizárólag rögtönzött, más szerzők műveit improvizációs alapanyagnak tekintette, azok dallamait gyakran saját témáival ötvözte. Schmögner végül arra a következtetésre jut, hogy Bruckner hajdani improvizációira leginkább szimfóniái egyes tételeinek orgonaátiratai hasonlíthatnak.

Peter Planyavsky „*Max und Moritz*” Reger orgonaműveiről készített karcolatát Olivier Latry írása követi, aki részletes hibajegyzéket ad Louis Vierne „*Pièces de fantaisie*” sorozata Lemoine-kiadásához.

A lapot 13 különféle orgonás folyóirat 1997-es évfolyama cikkeinek címszerű fellajstromozása, majd egy 1998-as rendezvénynaptár zárja.

Enyedi Pál